

I

Того дня ще до початку зими погода була справді по-зимовому чудовою. Півгодини тому припинив падати лапятий сніг, і небо проясніло. Сонце ось-ось збиралося заховатися за обрій, проте наостанок щиро сіяло промені на розкішні сніги, які під вечірньою зорею мінилися чи не всіма барвами. Це було фантастично гарно. Григорій стояв біля вікна і дививсь у бінокль, оглядаючи довкілля. Дивився довго й зацікавлено. Нарешті відірвався та поклав бінокль у футляр.

— Добра штука, — сказав, ставлячи футляр на стіл. — Скільки дав, шефе, за такий апарат?

— Сто п'ятдесят, — відповів Борис, кинувши папери до столу й засуваючи шухляду.

Я склав удвоє документ, який щойно переглядав, і також віддав Борисові. Це була копія рішення обласної ради Товариства мисливців про відкриття зимового сезону полювання.

— Можна було й трохи раніше відкрити... — зауважив Борис, ховаючи і цей папір. Унизу загуркотів мотор, до будинку підїхала машина.

— Ну, ось, — підвівся Григорій, беручи шапку, — ви й у зборі. Бажаю приємно провести час.

— А ти що, відколюєшся? — Борис здивовано подивився на нього.

— Так, шефе, — напускаючи на себе серйозний вигляд, відповів Григорій. — До відкриття сезону ви тут усі позбиралися з обновками. В кого бінокль, у кого рушниця, а в кого, — він покосився на вікно, — навіть машина. Тільки я серед вас бідний-нещасний затесавсь. Отож не псуватиму вам компанії.

— Ну, як знаєш, — відповів Борис.

Григорій потиснув нам руки і, хитро всміхнувшись, вийшов з кабінету. Звісно, обновки тут були ні до чого. Йшлося, найімовірніше, про візит до пацієнта, на якого бракнуло дня, або ж про зустріч із черговою коханкою. На це він був мастак.

Так уже склалося, що наша невеличка компанія традиційно на початку сезону їхала відпочити і розважитися на хутір поблизу лісу. Ми не були дуже великими друзями — лише приятелями, людьми, яких єдало захоплення — мисливство. І хоча полювали ми переважно в різних компаніях, сьогодні, як завжди, їхали на хутір разом. А традицію цю породив один випадок. Саме в такому персональному складі шість років тому ми полювали в лісі, коли Антоновичу, а так звали господаря хутора, до якого зараз і збиралися, довелося двічі стріляти у вигнаного із сосняку сікача. Цього разу фортуна відвернулася від старого мисливця, який за життя поклав не одного дика.

Обидві кулі влучили в живіт, і переляканий кабан дременує лісом, не звертаючи уваги на собак, які мало не сиділи на ньому. Мисливський престиж старого був під загрозою, і він, недовго думаючи, попри радикуліт, погнав услід за псами, яким вдалося невдовзі зупинити знесиленого звіра. Зовсім захекавшись, Антонович вистрілив удруге. Тепер

постріли виявилися влучнішими, проте дик був потужним механізмом і не хотів прощатись із життям без принаймні ще однієї кулі. Але старий фраєр носив із собою лише два набої в кишені й два мав у стволах — мовляв, патронташ потрібний тим, хто не вміє стріляти. Тож йому, коли сікач ще борсався під деревом, розкидаючи псів, залишалося тільки дивитися на нього. Проте той, кого вважали легендою місцевого мисливства, розв'язав цю проблему інакше, видно, на старості літ, забувши, що лісовий вепр — то не свійська свиня, — і захотів його дорізати. Що з цього вийшло, я добре пам'ятаю: замість кабана нам довелося вісім кілометрів до хутора нести Антоновича, який нерухомо лежав на саморобних ношах і, постогнуючи, бубонів:

— А най би його біда забрала! А най би його нагла кров залляла! А най би його грім забив! — і ще багато прокльонів на адресу злощасного вепра, його матері та своєї сивої, але дурної голови.

А потім цією ж дорогою ми мусли тягнути ще й кабана, який виявивсь удвічі важчим за мисливця, а навколо стояла глибока ніч. Після цього старий охрестив нас своїми «спасителями» і щороку справляв з нами день свого спасіння.

Семен увійшов до кабінету так само голосно, як і над'їхав.

— Борисе, ти що, дійшов зовсім до ручки? — загорлав він ще з порога. — Навіть рушниці в кабінеті не маєш! То на дідька нам такий голова?

Борис спокійно витягнув з кишені ключа і відчинив сейф, у якому стояло дві рушниці.

— Як?! — заверещав Семен. — Аж дві?! І ти не застрелив дезертира? Ой, я не витримаю! Куди ж ми йдемо? — і Семен схопився за голову.

— А ти чому навздогін не кинувся? — відпаривував Борис, зиркнувши у вікно.

— Та яка погоня? — репетував Семен. — Він як до молодиці мчить, його і «Мерседесом» не візьмеш, не те, що «Волгою», яка, до того ж, наполовину заправлена соляркою.

— Нічого, — відповів Борис, — до хутора вона і на самогонці мусить доїхати. Вперед! — і увімкнув сигналізацію.

Навіть якщо Семенова «Волга» й справді була наполовину заправлена соляркою, їхала вона, їй-Богу, непогано. Тихо гудів мотор, шелестіли по снігу шини, в м'яких сидіннях можна було втопитися.

— Ну, як тачка? — запитав Семен, повертаючись назад, де сиділи ми з Борисом. Я підняв великий палець, Борис — обидва.

Кермо ж обертала у напрямку хутора своєрідна людина. По-перше, ніякий він не Семен. Усі кажуть до нього — Василь Федорович, і працює він директором маслозаводу. Прибутки цієї людини цілком дозволяли купити не одну «Волгу», проте для колег-мисливців він був просто Семеном: завдяки пишним чорним вусам, вічній широкій усмішці та гострому язикові, який щедро відпускав направо-наліво незатягані жарти. Виглядав типовим одеситом. До того ж, його прізвище було Семененко.

Антонович зустрів нас як годиться, тримаючись, певно, за звичкою, за вражений радикалітом поперек.

— Нарешті згадали про старого, пройдисвіті-спасителі! Я вже думав, що сам зараз вип'ю оту всю

горілку, тоді вже точно на полювання не піду. Ну що, Борисе, будемо відкривати чи зайців годувати?

— Будемо, Антоновичу, будемо, — заспокоїв Борис.

— Ну та й я так собі міркую, що будемо. То сидіть. Зараз піду торішнього зайця витягну, та й горілка ще десь була ... — і старий почовгав до комори. А ми, перекинувшись кількома словами, замовкли. В шлунках смоктало, й говорити не хотілося. Коли господар запросив до столу, і ми перехилили по кілька чарок за початок полювання, розмова пожвавішала.

— Знаєте, — сказав Семен, — пригадую я випадок ...

Як не дивно, вираз його обличчя залишався цілком серйозним, але ми добре знали цього кадра і чекали хохми.

— Були ми ще пацанами і грали у футболу на вигоні, там, біля лісу. Вже вечоріло, година восьма-дев'ята, літо. І раптом побачили людську постать у чорному, яка повільно йшла через галявину. Хоча відбувалося це близько, ніхто не бачив її обличчя, не чув кроків. Вона рухалася повільно, наче пливла. А ми були вкрай перелякані й дивились мов зачаровані. Проте бачили не всі. Дехто не бачив і не розумів, на що дивляться інші й чому збентежені. Та було не до них. Але щойно темна постать зникла, зчинився гомін. Ну, так, як уміють хлопці ... Ті, котрі бачили її, розповідали іншим. Хто ж не вгледів, — не вірили, думали, що з них глузують, але жоден не наважувався підійти до галявини. Проте був серед нас один такий, який зовсім скептично поставився до цього всього. Мало того, він поводився зверхньо — щось викрикував, обзивав нас. Потім сказав, що

нічого не боїться, а ми всі дурні й боягузи, — і пішов на галявину, матюкаючись та кидаючи патиками по кущах.

Семен замовк, наче розповів усе.

— То чим скінчилося? — не витримав Борис.

— Він і досі лежить паралізований, — відповів Семен, обводячи нас поглядом, — відняло ноги. І не живе, і не помирає.

Запанувала тиша. Тема виявилася настільки неочікуваною, а розв'язка історії такою несподіваною, що жоден із нас не спромігся щось зауважити. Я не міг второпати, чому це Семен надумав розповісти нам цю дивну історію, не схожу на звичні мисливські байки.

— І ти бачив? — уточнив я.

— І я бачив, — спокійно відповів Семен.

На якийсь час запала ніякова мовчанка. Семен спробував розвеселити нас дотепами, але чарівна атмосфера таких посиденьок розвіялась остаточно. Здавалося, кожному хотілося здиміти звідси, і стримувала лише звичайна чемність. Ми без задоволення, задля годиться, переповіли ще зо дві мисливські історії й розповзлися по домівках.

Наскільки гарною була погода незадовго до початку сезону, настільки зіпсувалася напередодні його відкриття. Несподівано різко потеплішало. Перший сніг швидко розтанув, і майже літній рясний дощ змив його залишки. Навколо знову чорніли поля, у балках мляво сіріла пожухла трава, і кругом, куди не глянь, — бридка осіння багнюка. Всюди, але тільки не в лісі. Він перетворився на своєрідну оазу тепла і затишку серед цього царства вітру, дощу його та болота. І в день відкриття полювання я знову насо-

лоджувався неповторним ароматом лісу. Це був запах теплої сирості, пряний лісовий аромат опалого листя, грибів, глици. Важко описати цей запах. Щоразу, заходячи до лісу в отаку пору, знову відчуваєш, наскільки чарівним може бути життя, якщо воно не позбавлене таких моментів.

І, напевно, тому, дуріючи від насолоди, яку вкотре дарував мені ліс, я проспав першого зайця. На порослому дрібними ялинками схилі вухань, зляканий звуками мого наближення, підхопився з-під крайнього дерева, й оскільки я витав десь у небесах, виявився для мене несподіваним і встиг, заким я опам'ятався, двічі блимнути поміж стовбурами по-зимовому білим задом. У той момент, коли заєць промайнув утретє, моє око ловило мушку рушниці, й на четвертому проміжкові я міг розраховувати на влучний постріл. Але вийшло інакше. Місцевість там переходила в низину, і мені довелося побачити лише кінчики вух косоокого. Проте з гарячки я не втримався від пострілу, який на смерть перелякав зайця, і він ще кілька разів майнув між деревами, але був уже далеко. Я розгублено постояв на місці, подумки ще раз малюючи собі щойно побачене, зітхнув, і, пройшовши до кінця ялинок, заглибивсь у ліс. Тут росли старі буки, між якими де-не-де траплялися купки ліщини. Над землею стелився туман. Деревя росли густо, створюючи навіть узимку приємний затінок.

І тут я побачив рух. Так буває завжди. Від довгого перебування у лісі в очах починає мерехтіти, і запримітити відразу звіра або людину стає майже неможливо. Якщо хтось нерухомо стоятиме біля дерева, ви можете йти прямо на нього і не бачити цієї особи. Мисливець звикає помічати в лісі не звіра,

а його рух, чути звук. Але жодних звуків чути я не міг, оскільки йшов, не дуже дбаючи про тишу. Зате якимось боковим зором вловив рух чогось темного. Рушниця сама смикнулася до плеча, але наступної миті я вже опускав зброю. Менш як за сто кроків стояв великий чорний пес і дивився на мене. Це був звичайнісінький лісовий бродяга. Здалеку впадала у вічі брудна шерсть, яка місяцями звалялась і стирчала на боки. Скільки таких псів вештається лісами та полями — зграями й поодинокі! Деякі з них колись мали свій прихисток та господаря. Інші народилися вже тут, у лісі, не знаючи людини і свого місця при ній. Але всі вони були, по суті, дикими звірами, хижаками, хитрими та боягузливими, які нищили навколо усе живе, щоб прогодуватися. Найгірше доводилося молоднякові зайців та косуль, який перед ними був практично беззахисним. В особливо голодні роки ці зграї могли нападати і на свійську птицю та худобу. Відомі навіть поодинокі випадки нападів на людей. Шкода від дикого племені псів була неабияка. Тому Товариство неодноразово проводило облави на них, а від мисливця, який випадково зустрічався в угіддях з цією звіриною, вимагалось лише одне — влучний постріл.

Але, хай Борис мені пробачить, — я не можу застрелити собаку. Не можу — і край. Як і в мого батька, у мене завжди були собаки. Й у спогадах дитинства, а потім і юності завжди фігурував якийсь мисливський пес, і завжди, скільки себе пам'ятаю, на мене дивилися віддані собачі очі. Останнього з них, чудову лайку на кличку Буран, чотири місяці тому збило авто. Він помер у мене на руках. Ні, я не міг застрелити собаку. А пес, наче розуміючи це,

стояв нерухомо, повернувшись у мій бік. Закинувши рушницю на плече, я пішов далі. Та невдовзі, озирнувшись, знову побачив його — бродяга нікуди не подівсь, а був на такій самій відстані. Йшов за мною.

Від несподіванки я зупинився, зупинився й він. Крики і змахи руками не справили на нього жодного враження. Напевно, не так давно він був чийось та ще пам'ятав про той зв'язок, який повинен бути між ним та людиною, тому і йшов за мною, хоча й не наближався. Мабуть, уже усвідомлював своє нове місце і ту небезпеку, якою могли загрожувати люди. Схоже, цей пес збирався пристати до мене. Я ступив кілька кроків назустріч йому, підняв із землі сухий патик і, крикнувши, кинув у бік пса. Трохи відійшовши, він зупинивсь. Я повторив маневр — результат той самий. Пес не хотів від мене відставати. Плюнувши, я пішов геть. Полювання було зіпсоване: чорний пес плентався за мною аж до кінця лісу.

Коли зупинявсь я — зупинявсь й він. Щойно робив перший крок — він також починав рухатись. І тільки на полі нарешті покинув мене, залишившись чорною плямою на тлі темної смуги дерев. А полем іти було нестерпно — кілограми болота липли до чобіт, і навіть трава по краях байраків ставала брудною, слизькою, неприємною. Мокрий вітер залазив під одяг. Такий довгоочікуваний перший день звівся нанівець. Залишалося тільки повернутися додому.

ЗМІСТ

Глава I	3
Глава II	12
Глава III	16
Глава IV	23
Глава V	33
Глава VI	39
Глава VII	47
Глава VIII	63
Глава IX	72
Глава X	81
Глава XI	90
Глава XII	98
Глава XIII	109
Глава XIV	117
Глава XV	133
Глава XVI	139
Глава XVII	143
Глава XVIII	160
Глава XIX	169
Глава XX	209
Глава XXI	215
Глава XXII	219
Глава XXIII	230
Глава XXIV	240
Глава XXV	249
Глава XXVI	268
Глава XXVII	279
Епілог	284